

1. **เรื่อง** การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School: GSHPs)
2. **ชื่อ-นามสกุล** นายแพทย์มนัส รามเกียรติศักดิ์ **ตำแหน่ง** ผู้อำนวยการกองอนามัยวัยเรียนวัยรุ่น
3. **ชื่อหน่วยงาน** กองอนามัยวัยเรียนวัยรุ่น
4. **หลักการและเหตุผล**

กรมอนามัย ดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่นให้เกิดการพัฒนาสุขภาพควบคู่กับการศึกษาตามแนวทางโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามกรอบแนวทางขององค์การอนามัยโลก (WHO) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 โดยผลการประเมินรับรองด้านกระบวนการ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ทอง เงินและทองแดง และด้านผลลัพธ์สุขภาพ เป็นการประเมินรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ซึ่งผลการดำเนินงานมีความก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง เงิน ทองแดง รวมร้อยละ 90 และมีโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเพชร ร้อยละ 3 และจากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานพบ GAP ในประเด็นสำคัญ พบว่าการดำเนินงานยังไม่ถึงผลลัพธ์สุขภาพ ทั้งด้านพฤติกรรมสุขภาพ และภาวะสุขภาพของนักเรียน เนื่องจากกระบวนการขับเคลื่อนเน้นกลไกเชิงระบบยังไม่ไปถึงตัวนักเรียน ดังนั้น การดำเนินงานดูแลสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น จึงจำเป็นต้องดำเนินงานควบคู่ ทั้งในด้านการแก้ปัญหาสุขภาพเฉพาะประเด็น และการส่งเสริมสุขภาพองค์รวม

ประกอบกับสถานการณ์สุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่นที่ยังคงมีปัญหและไม่บรรลุค่าเป้าหมาย เช่น เด็กวัยเรียนมีร้อยละของภาวะสูงตีสมส่วน (อายุ 6 - 14 ปี) ที่ร้อยละ 55.5 ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อยแต่ยังไม่บรรลุค่าเป้าหมาย (เป้าหมายมากกว่าร้อยละ 57) เด็กมีภาวะเริ่มอ้วนและอ้วน ร้อยละ 13.1 ซึ่งยังไม่บรรลุค่าเป้าหมาย (เป้าหมายน้อยกว่าร้อยละ 12) ส่วนสูงเฉลี่ยของเด็กอายุ 12 ปี สูงขึ้นแต่ไม่บรรลุค่าเป้าหมาย ซึ่งเพศชายสูงเฉลี่ย 149 เซนติเมตร (เป้าหมาย 154 เซนติเมตร) เพศหญิงสูงเฉลี่ย 149.7 เซนติเมตร (เป้าหมาย 155 เซนติเมตร) รวมทั้งการดำเนินงานอนามัยโรงเรียนในรูปแบบเดิมไม่สามารถสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ จึงเกิดแนวความคิดการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนแบบใหม่เป็น **โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล** (Global Standards for Health Promoting School : GSHPs) เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ ด้านสุขภาพ โรคอุบัติใหม่ ภัยคุกคามด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งให้ความสำคัญเรื่องความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียน สร้างเด็กไทยที่แข็งแรง สุขภาพดี ในอนาคตต่อไป

5. **วัตถุประสงค์**

เพื่อพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น และยกระดับการดูแลสุขภาพ เสริมสร้างความรู้ด้านสุขภาพ เทียบเคียงมาตรฐานระดับสากลควบคู่ไปกับการศึกษาภายใต้การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง หลังจากประกาศมาตรฐานใหม่เมื่อ 23 พฤศจิกายน 2565 และดำเนินการเตรียมขั้นตอนให้สถานศึกษาทุกสังกัด เข้าสู่การประเมินเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2567 เป็นต้นมา

6. วิธีการ/ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการ

กระบวนการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPS)

มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล

เกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ 10 องค์ประกอบ

1. **นโยบายและทรัพยากร**
 - การกำหนดนโยบาย/วิสัยทัศน์/การ **บูรณาการประเด็นสุขภาพ** ในนโยบายหรือวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
 - การกำหนดประเด็นด้านสุขภาพในแผนงานโรงเรียน และการแสวงหาทุนระดมทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
2. **การขับเคลื่อนโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในศตวรรษที่ 21**
 - การถ่ายทอดนโยบาย และแผนสู่การปฏิบัติ
 - การแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงาน
 - การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาสุขภาพและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน
 - โครงการของโรงเรียนและโครงการของนักเรียนที่แก้ไขปัญาสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนหรือชุมชน
 - การบูรณาการประเด็นสุขภาพในหลักสูตรการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - การมีเทศติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
3. **การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนชุมชนและภาคประชาสังคม**
 - การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม
4. **โรงเรียนคือองค์กรแห่งความสุข**
 - โรงเรียนจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับนักเรียน จัดการเรียนการสอนในรูปแบบ Active Learning หรือ Problem-Based Learning : PBL หรือ Professional Learning Community : PLC
 - มีแผนมาตรฐาน/แนวทางการป้องกันการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ รวมทั้งการกลั่นแกล้งรังแกกัน (Bully) ในโรงเรียน
 - มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. **สิ่งแวดล้อมปลอดภัยโรงเรียนปลอดภัย**
 - มีการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ
 - มีการป้องกันภัยจากอุบัติเหตุและการบาดเจ็บ
 - มีการป้องกันโรคอุบัติใหม่และภัยคุกคามด้านสุขภาพ
 - มีการดำเนินการให้โรงเรียนปลอดสารเสพติด
6. **อนามัยโรงเรียนสู่นักเรียนสุขภาพดี**
 - การตรวจคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นโดยครูอนามัยครูประจำชั้น
 - การตรวจคัดกรองสุขภาพ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
7. **กระบวนการเรียนรู้สู่เด็กไทยรอบรู้ด้านสุขภาพ**
 - มีนวัตกรรมเพื่อสร้างความรู้ด้านสุขภาพหรือการบูรณาการความรู้ด้านสุขภาพในสาระการเรียนรู้
 - มีการจัดกระบวนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ (V-shape) หรือ ดำเนินการ ผ่านโปรแกรมประเมินความรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน <https://hps.anamai.moph.go.th/>
8. **โภชนาการดี อาหารปลอดภัย เด็กไทยสุขภาพดี**
 - มีการจัดอาหารกลางวันตามมาตรฐานอาหารกลางวันสำหรับเด็กไทย การดูแลความสะอาดและคุณภาพของเครื่องปรุงการใช้เกลือไอโอดีน หรือผลิตภัณฑ์เสริมไอโอดีน
 - นักเรียนได้ดื่มนมรสจืดทุกวัน นมได้รับการเก็บรักษาในสถานที่และอุณหภูมิที่เหมาะสมทุกวัน
 - การควบคุมการจัดจำหน่ายหรือบริการอาหาร/อาหารว่าง/เครื่องดื่มที่มีผลเสียต่อสุขภาพ ไม่มีคุณค่าทางโภชนาการ และมีรสหวานจัด เค็มจัด และมันจัด
 - การควบคุมกำกับการตลาดหรือสื่อโฆษณาที่เกี่ยวข้องอาหารที่มีผลเสียต่อสุขภาพและไม่มีคุณค่าทางโภชนาการ
 - ให้อาหารผ่านเกณฑ์มาตรฐานสุขภาพภัตตาคารในโรงเรียน
9. **กิจกรรมทางกายเพียงพอและนอนหลับดี**
 - มีสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมทางกายเพียงพอ
 - มีการจัดตั้งชมรมกิจกรรมทางกาย
 - นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมก้าวท้าใจหรือมีการเข้าร่วมการออกกำลังกายในรูปแบบอื่น
 - มีโปรแกรมส่งเสริมการออกกำลังกาย
 - มีการจัดกิจกรรมทางกายของนักเรียนอย่างน้อยวันละ 60 นาที
 - นักเรียนนอนหลับเพียงพอ
 - นักเรียนได้รับการตรวจสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
10. **บุคคลต้นแบบด้านสุขภาพในโรงเรียน**
 - มีคณะผู้บริหารสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 - ผู้บริหาร ครู บุคลากร มีการนำร่องสุขภาพตนเอง และเป็นต้นแบบด้านสุขภาพ (Role Model)
 - **ครูอนามัย** ผ่านการอบรมหลักสูตรครูอนามัยโรงเรียนของกระทรวงสาธารณสุข

ที่มา: โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPS)

มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (ต่อ)

เกณฑ์มาตรฐานด้านผลลัพธ์สุขภาพ 6 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่

1

ภาวะโภชนาการ

1. นักเรียนสูงดีสมส่วน มากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 59
2. นักเรียนเตี้ย ไม่เกินร้อยละ 9.5
3. นักเรียนเริ่มอ้วนและอ้วน ไม่เกินร้อยละ 10
4. นักเรียนผอม ไม่เกินร้อยละ 5

* หมายถึง - รายละเอียดเกณฑ์การประเมินแต่ละปี (คู่มือหน้า 73)

ตัวชี้วัดที่

2

สุขภาพช่องปากและฟัน

1. นักเรียน ชั้นป.6 ปราศจากฟันผุ (Caries free) มากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 45
2. นักเรียน ชั้นม.3 ปราศจากฟันผุ (Caries free) มากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 35
3. นักเรียนชั้น ป.1-ป.6 ได้รับการบูรณะฟันผุ (ไม่นับรวมกรณีถอนฟัน) (Cavity free) มากกว่าหรือเท่ากับ ร้อยละ 60
4. นักเรียนชั้น ม.1-ม.3 ได้รับการบูรณะฟันผุ (ไม่นับรวมกรณีถอนฟัน) (Cavity free) มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50

ตัวชี้วัดที่

3

สมรรถภาพทางกายที่สัมพันธ์กับสุขภาพ

(Health-related physical fitness)

- นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถภาพทางกาย ทั้ง 3 ด้านร้อยละ 80
1. ความอดทนของระบบหัวใจและหลอดเลือด (cardiovascular endurance)
 2. ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ (muscle strength) และความอดทนของกล้ามเนื้อ (muscle endurance)
 3. ความอ่อนตัว (flexibility)

ตัวชี้วัดที่

4

นักเรียนที่มีปัญหา ด้านพฤติกรรม อารมณ์ สังคม ได้รับการดูแลช่วยเหลือจนดีขึ้น

ตัวชี้วัดที่

5

นักเรียนที่เจ็บป่วย บาดเจ็บหรือ

ได้รับอุบัติเหตุ จากสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่ทำให้ต้องพักรักษาตัว

ตัวชี้วัดที่

6

นักเรียนมีพฤติกรรมสุขภาพ ที่พึงประสงค์

ที่มา: โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs)

ระดับการรับรองโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล

ระดับ

Excellence Award

- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ ขั้นดีมาก 10 องค์ประกอบ
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านผลลัพธ์สุขภาพนักเรียน 6 ตัวชี้วัด

ระดับ

Millennium Award

- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ ขั้นดีมาก อย่างน้อย 8 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่เหลือผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านผลลัพธ์สุขภาพนักเรียน อย่างน้อย 5 ตัวชี้วัด (โดยที่ 1 ใน 5 ตัวชี้วัดนั้น ต้องเป็นตัวชี้วัดที่ 6 นักเรียนมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์)

ระดับ

Platinum Award

- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ ขั้นดีมาก อย่างน้อย 6 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่เหลือผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านผลลัพธ์สุขภาพนักเรียน อย่างน้อย 4 ตัวชี้วัด

ระดับ

Gold Award

- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการ ขั้นดีมาก อย่างน้อย 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่เหลือผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
- ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านผลลัพธ์สุขภาพนักเรียน อย่างน้อย 3 ตัวชี้วัด

ที่มา: โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs)

****การรับรองทุกระดับมีอายุ 3 ปี นับจากวันที่ระบุในเกียรติบัตร

7. สรุป

ผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (Global Standards for Health Promoting School : GSHPs) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่ามีโรงเรียนเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) จำนวน 4,474 แห่ง (เป้าหมาย 3,000 แห่ง) ข้อมูล ณ วันที่ 26 กรกฎาคม 2567 และเมื่อ ปี พ.ศ. 2566 ผลการสำรวจความพึงพอใจและความผูกพันต่อผลิตภัณฑ์กรมอนามัย จากจำนวนผู้ตอบแบบสำรวจทั้งสิ้น 1,676 คน รู้จักผลิตภัณฑ์โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (GSHPs) จำนวน 257 คน ตรงกับความต้องการมากที่สุด 199 คน ใช้งานอย่างน้อย 1 ครั้ง/เดือน 141 คน มีการแนะนำและบอกต่อต่อผู้อื่น

227 คน และมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ในระดับมากที่สุด 204 คน สำหรับประเด็นผลดีที่เกิดต่อสุขภาพของเด็กวัยเรียนวัยรุ่น พบว่า เด็กวัยเรียนมีร้อยละของภาวะสูงตีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยแต่ยังไม่บรรลุค่าเป้าหมาย ภาวะเริ่มอ้วนและอ้วนลดลงแต่ยังไม่บรรลุค่าเป้าหมาย ส่วนสูงเฉลี่ยของเด็กอายุ 12 ปี สูงขึ้นแต่ไม่บรรลุค่าเป้าหมาย และเด็กอายุ 12 ปี มีแนวโน้มสูงปราศจากฟันผุสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม มีเฉพาะภาวะเตี้ยเท่านั้นที่สามารถบรรลุค่าเป้าหมายในการส่งเสริมสุขภาพดีในกลุ่มวัยเรียนวัยรุ่น

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) ในเชิงปริมาณนับได้ว่าสามารถดำเนินการโครงการได้บรรลุค่าเป้าหมายระดับกรมอนามัย แต่ผลการดำเนินงานในเชิงคุณภาพหรือผลต่อสุขภาพของเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ยังคงต้องได้รับการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับมาตรฐานสากล (GSHPs) อย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง ซึ่งต้องดำเนินงานภายใต้การบูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง และมุ่งเน้นกระบวนการและเป้าหมายที่เป็นมาตรฐานใหม่ตามบริบทความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของโลก ส่งผลต่อกลุ่มวัยเรียนวัยรุ่นหรือนักเรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติให้เกิดทักษะ มีความเข้าใจ สามารถรู้เท่าทันปัญหาและจัดการสุขภาพตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและปรับเปลี่ยนสู่พฤติกรรมและอารมณ์ที่พึงประสงค์ พร้อมทั้งสามารถส่งต่อข้อมูลสุขภาพไปยังครอบครัว เพื่อน หรือบุคคลใกล้เคียงได้ สร้างและสนับสนุนต้นแบบสุขภาพและนักเรียนแกนนำส่งเสริมสุขภาพในชุมชนสู่สังคมรอบรู้ นำสู่พฤติกรรมสุขภาพพึงประสงค์ของประชาชนและสังคมโดยรวม อีกทั้ง เด็กและเยาวชนสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพตลอดช่วงชีวิต ส่งต่อสู่การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งเป็นกำลังสำคัญของประเทศในอนาคต และสร้างการบริการที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ทางสุขภาพของเด็กวัยเรียนวัยรุ่นให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถดูแลสุขภาพ มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และสามารถป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้ ส่งผลต่อการลดการสูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในภาพครัวเรือนและประเทศต่อไป

9. ช่องทางการเผยแพร่

เว็บไซต์ของสำนักส่งเสริมสุขภาพ และกรมอนามัย

เว็บเพจกองอนามัยวัยเรียนวัยรุ่น